

Siyaset Felsefesi

ADALET

En temel tanımıyla "herkese hak ettiğini vermek" ve "hak ile hukuka uygunluk" durumudur.

DEVLET

Belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insan topluluğunun, ortak bir amaç doğrultusunda siyasi, hukuki ve egemen bir otorite altında örgütlenmiş en üst düzey kurumudur.

İKTİDAR

Toplumu yönetme gücünü elinde bulunduran kişi veya grupların, kendi iradelerini başkalarına kabul ettirebilme yeteneğidir.

TOPLUM

Temel ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya gelen, belirli bir coğrafyada yaşayan ve ortak bir kültürü paylaşan insanların oluşturduğu karmaşık bir bütündür.

BİREY

Toplumu oluşturan, kendine has kimliği, bilinci ve iradesi olan her bir tekil insandır.

EŞİTLİK

Bireylerin yasalar önünde aynı haklara sahip olması, toplumsal ve siyasal imkânlardan benzer şekilde yararlanabilmesi durumudur.

ÖZGÜRLÜK

Bireyin herhangi bir zorlama veya dış baskı altında kalmadan, kendi iradesiyle karar verebilmesi ve bu kararlara uygun eylemde bulunabilmesidir.

ÜTOPYA

Kelime anlamıyla "olmayan yer" (Yunanca ou-topos) demektir. Gerçekte var olmayan, ancak olması hayal edilen, ideal ve kusursuz toplumsal düzen tasarımlarına denir

SORULARIMIZ

“İnsanlar neden toplum hâlinde yaşar?”,

“Bir toplumda kurallar olmasaydı ne olurdu?”,

“Herkesin dilediği gibi davrandığı bir dünyada
adalet sağlanabilir miydi?”,

“Bireyler özgür olmalı mıdır?”,

“Adalet, herkese eşit davranmakla mı sağlanır?”

Siyaset Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

SİYASET

Genel anlamıyla “devlet işlerinin yürütülmesi” olarak tanımlanır

Batı dillerindeki karşılığı ise “politika” dır.

Politika, Antik Çağ’da “polis” adı verilen şehir devletlerinin yönetimi için kullanılan bir kavramdır.

İlk Çağ’da siyaset üzerine düşünen filozoflardan biri olan Aristoteles, siyaseti yurttaşları ilgilendiren meseleler ve devlet yönetimi olarak tanımlamıştır.

Siyaset Felsefesinin Temel Problemleri

Bu sorgulamalarla birlikte üç ana problemin öne çıktığı görülür:

-
- devletin kökeni,
 - iktidarın kaynağı ve meşruiyeti,
 - ideal düzen ve ütopyalar.

1-Devletin Kökeni Problemi

"Devlet nasıl ortaya çıktı?"

1. Doğal Bir Kurum Olarak Devlet (Organizmacı Görüş)

Bu görüşe göre devlet, doğadaki diğer canlı yapılar gibi kendiliğinden oluşmuştur.

Temel Sav: İnsan doğası gereği sosyal bir canlıdır ve tek başına mutlu olamaz.

Sonuç: Devlet, insanın "iyi ve erdemli bir yaşam" sürmesi için kaçınılmaz, zorunlu ve doğanın bir parçası olan bir yapıdır.

Temsilciler: Platon, Aristoteles, Farabi.

2. Yapay Bir Kurum Olarak Devlet (Sözleşmecî Görüş)

Bu görüşe göre devlet, doğada kendiliğinden yoktur; insanlar tarafından bilinçli bir şekilde inşa edilmiştir.

Temel Sav: Devletin olmadığı "doğa durumu" güvensiz, belirsiz ve tehlikelidir.

Yöntem: İnsanlar can ve mal güvenliklerini sağlamak için bir araya gelerek bir "Toplumsal Sözleşme" imzalarlar.

Sonuç: Devlet, bireylerin kendi istekleriyle haklarını devrettiği yapay bir organizasyondur.

Temsilciler: Thomas Hobbes, John Locke, J.J. Rousseau.

1-Devletin Kökeni Problemi

1. Doğal Bir Kurum Olarak Devlet (Organizmacı Görüş)

PLATON

Devletin yapısı ile insan vücudunun işleyişi arasında şu benzerlik kurulur:

Toplumsal Sınıf	Bedendeki Karşılığı	Temel Görevi
Yöneticiler	Beyin	Toplumu akıl ve hikmetle yönetmek.
Askerler	Kalp	Toplumu savunmak ve güvenliği sağlamak.
İşçiler	Ayaklar / Organlar	Üretim yapmak ve fiziksel ihtiyaçları karşılamak.

FARABİ

Farabi'nin Devlet Anlayışı Özeti

Özellik	Açıklama
Devletin Niteliği	Doğal bir kurumdur. Tıpkı bir vücudun organları gibi, her birimin farklı ama uyumlu bir görevi vardır.
Yönetici (En Üst Katman)	Erdemli Hükümdar. İdeal devlette bu kişi, peygamberlik vasıflarına yakın, bilge ve ahlaken en üstün kişidir.
Varlık Amacı	İnsanların bir arada yaşayarak mutluluğa ve ahlaki mükemmelliğe ulaşmasını sağlamak.
Toplumsal Yapı	Devletin niteliği, içindeki insanların karakterine bağlıdır. Erdemli insanlar erdemli devleti oluşturur.

1-Devletin Kökeni Problemi

1. Doğal Bir Kurum Olarak Devlet (Organizmacı Görüş)

İBNİ HALDUN

İbn Haldun'un Devlet ve Asabiyet Kuramı

Kavram / Unsur	Açıklama ve İşlevi
Asabiyet (Dayanışma)	Topluluğu birbirine bağlayan, birlikte hareket etmeyi sağlayan kan bağı veya ortak ülkü ruhudur. İktidarı ele geçirmenin temel yakıtıdır.
Devletin Kökeni	Bir topluluğun (asabiyeti güçlü olanın) diğer topluluklar üzerinde egemenlik kurmasıyla ortaya çıkan siyasi bir sonuçtur.
Güç ve Egemenlik	Gücü elinde bulunduran grup, yönetimi ele geçirir. Ancak devlet, sadece güç değil, bir "koruma" mekanizmasıdır.
Devletin Amacı	İnsan doğasındaki saldırganlığı dizginlemek; zayıf olanı, güçlü olanın zulmüne karşı koruyarak toplumsal düzeni sağlamaktır.

1-Devletin Kökeni Problemi

2. Yapay Bir Kurum Olarak Devlet (Sözleşmecî Görüş)

Epiküros'un Devlet Anlayışı Özeti

Kavram	Açıklama
Varlık Amacı	Bireylerin acıdan kaçınması ve huzura (ataraxia) ulaşması için gereken güvenli ortamı sağlamak.
Sözleşmenin Nedeni	İnsanların birbirine zarar vermesini engellemek; can ve mal güvenliğini garanti altına almak.
Faydacılık	Devlet ve yasalar kendi başlarına "iyi" değildir; sadece insanların karşılıklı yararına hizmet ettikleri sürece değerlidirler.
Yapay Yapı	Devlet, insanların ortak çıkarları doğrultusunda kendi aralarında anlaşarak kurdukları yapay bir örgütlenmedir.

Thomas Hobbes'un Siyaset Felsefesi Özeti

Kavram	Açıklama
Doğa Hâli	Devletin olmadığı, "insanın insanın kurdu olduğu" (<i>Homo homini lupus</i>), herkesin herkesle savaştığı kaos ortamı.
Sözleşme	İnsanların hayatta kalabilmek için şiddet kullanma haklarını ve güçlerini tek bir otoriteye devretmesi.
Leviathan	Sözleşme sonucu oluşan, sınırsız ve mutlak güce sahip yapay devlet aygıtı (Ejderha veya dev sembolüyle temsil edilir).
Varlık Amacı	Toplumsal düzeni sağlamak, güvenliğini tesis etmek ve barışı (esenliği) korumak.

1-Devletin Kökeni Problemi

2. Yapay Bir Kurum Olarak Devlet (Sözleşmecî Görüş)

J.J. Rousseau'nun Devlet Anlayışı Özeti

Kavram	Açıklama
Doğal Durum	İnsanlar doğuştan özgür ve eşittir ("İnsan özgür doğar ama her yerde zincire vurulmuştur").
Genel İrade	Bireylerin bencillikten arınarak toplumun ortak iyiliği için birleşen ortak iradesidir. Devlet bu iradenin temsilcisidir.
Toplumsal Sözleşme	Bireylerin, gerçek özgürlüğe kavuşmak için kendi özel çıkarlarını "genel iradeye" devretmesidir.
Devletin Amacı	Güçlünün zayıfı ezmesini engellemek, bireylerin haklarını güvenceye almak ve toplumsal düzeni sağlamaktır.

John Locke'un Devlet ve Haklar Kuramı

Kavram	Açıklama
Doğa Hâli	Hobbes'un aksine, insanların özgür, eşit ve barış içinde yaşadığı bir durumdur. Ancak hakların korunmasında (yargılama ve ceza) karmaşa çıkabilir.
Doğal Haklar	Her insanın doğuştan sahip olduğu vazgeçilmez haklardır: Yaşam, Özgürlük ve Mülkiyet.
Toplumsal Sözleşme	Bireylerin, "kendi davalarının yargıcı olmamak" ve haklarını daha iyi korumak için cezalandırma yetkisini devlete devretmesidir.
Sınırlı Devlet	Devletin tek görevi bu hakları korumaktır. Eğer devlet bu haklara saldırırsa, halkın direnme ve iktidarı değiştirme hakkı doğar.

2-İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemi

İktidarın kaynağı ve meşruiyeti problemi kapsamında iktidarın nasıl elde edildiği, gücünü nereden aldığı ve bu gücün ahlaki veya hukuki açıdan ne kadar meşru olduğu sorgulanır.

İktidarın güçlü olmasının nedenlerinden biri onun meşru olmasıdır. **Meşruiyet, iktidarın kaynağına uygun olmasıdır.** Örneğin iktidarın kaynağının halk olduğu bir yönetimde iktidar, halkın hak ve çıkarlarını gözettiği sürece meşrudur.

İktidar, bunu yapmadığı zaman meşruiyetini yitirir. Meşru olmayan bir iktidar ise yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalır.

2-İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemi

A-Tanrı Temelli Yaklaşım

Teokrasi ve İlahi Meşruiyet Özeti

Kavram	Açıklama
İktidarın Kaynağı	Yönetme yetkisi doğrudan ilahi bir güce (Tanrı'ya) dayandırılır.
Yöneticinin Rolü	Hükümdar, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi veya vekilidir; görevi ilahi iradeyi dünyaya yansıtmaktır.
Meşruiyet	Devletin aldığı kararlar ve otoritesi, dini kurallara (naslara) uygun olduğu sürece haklı ve geçerli kabul edilir.
Halkın Konumu	Halk, yöneticiye itaat etmeyi dini bir görev ve ilahi bir zorunluluk olarak görür.

2-İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemi

B-İnsan Temelli Yaklaşım

Aristokrasi ve Seçkinler Yönetimi Özeti

Kavram	Açıklama
İktidarın Kaynağı	Yönetme yetkisi; soyluluk, zenginlik, yüksek eğitim veya özel yeteneklere sahip azınlık bir gruba aittir.
Meşruiyet Temeli	İktidarın haklılığı, yöneticilerin sahip olduğu üstün niteliklere (deneyim, bilgelik, liyakat) dayanır.
Yönetici Sınıf	Toplumun geri kalanından eğitim veya soy bağıyla ayrılan, "seçkin" (aristoi) olarak kabul edilen grup.

Aristoteles: Yönetim, herkese bırakılamayacak kadar ciddi bir iştir. Bu nedenle bilgi sahibi olan (bilginler, filozoflar, uzmanlar vb.) seçkinler yönetici olmalıdır.

2-İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemi

B-İnsan Temelli Yaklaşım

Monarşi ve Mutlak Egemenlik Özeti

Kavram	Açıklama
İktidarın Kaynağı	Yönetme yetkisi tek bir kişiye (Kral, İmparator, Prens, Padişah) aittir.
Otorite Yapısı	Hükümdar; yasama, yürütme ve yargı güçlerini kendinde toplayan en üstün iradedir.
İktidarın Sürekliliği	Genellikle babadan oğula (saltanat) geçer veya ömür boyu sürer.

Niccolo Machiavelli** (1469-1527): Devletin devamlılığı ve devletin gücünün korunabilmesi için ”prens“ adı verilen bir kişinin mutlak egemen olması gerekir. Prens, yasaları yapan ve uygulayan kişidir.

2-İktidarın Kaynağı ve Meşruiyeti Problemi

B-İnsan Temelli Yaklaşım

Demokrasi ve Halk Egemenliği Özeti

Kavram	Açıklama
İktidarın Kaynağı	Yönetme yetkisi doğrudan halka aittir. Halk bu yetkiyi seçimler yoluyla temsilcilerine devreder.
Yönetim Mekanizması	Toplumun her kesimi seçme ve seçilme hakkı aracılığıyla yönetimde söz sahibi olur.
Meşruiyet Temeli	İktidar; halkın haklarını, özgürlüklerini ve ortak çıkarlarını koruduğu sürece meşrudur.
Denetlenebilirlik	Yöneticiler halka karşı sorumludur ve belirli sürelerle seçimle değişirler.

J. Locke: Devlet, insanların doğal haklarını korumak için halkın rızasıyla var olur.

J. J. Rousseau : “Genel irade”yi temsil eden devlet, halkın onayını alarak meşruiyet kazanır.

İdeal Düzen ve Ütopyalar

İdeal Düzenin Ölçütü Nedir? (Üç Farklı Yaklaşım)

Metinde bahsedilen ideal düzen savunucuları, düzenin hangi temel değere dayanması gerektiği konusunda üç gruba ayrılırlar:

Yaklaşım	Temel Ölçüt (Odak Noktası)	Temel Sav
Özgürlüğü Temel Alan	Bireysel Özgürlük	Devlet, bireyin özgürlüğünü kısıtlamadığı sürece idealdir (Liberalizm).
Eşitliği Temel Alan	Sosyal Eşitlik	Adalet ancak mülkiyet ve fırsat eşitliğiyle sağlanır (Sosyalizm).
Adaleti Temel Alan	Hak ve Hukuk	Hem özgürlüğü hem eşitliği dengeleyen, "herkese hak ettiğini veren" bir yapı (Hakkaniyet).

Ütopya Nedir?

Ütopya, gerçekleşmesi mümkün olmayan hayalî bir yer veya durumdur. Ütopyalar, gerçek hayatta var olmayan bir yaşam biçimini tasvir eden kurgulardır.

İstenilen Ütopyalar

Bireylerin güvenli, adil, eşit ve refah içinde yaşayabileceği toplumsal düzenleri betimler.

İstenilmeyen Ütopyalar (Distopya)

Ütopyanın tam tersi olarak korku, baskı, adaletsizlik ve özgürlük kısıtlamalarının egemen olduğu bir toplumu betimler.

İstenilen Ütopyaların Genel Özellikleri

- Savaşların ve çatışmaların olmadığı bir toplum vardır.
- Herkesin eşit fırsatlara sahip olduğu bir düzen bulunur.
- Kaynakların adil dağıtıldığı bir ekonomik refah görülür.
- Toplumun yararına kullanılan ileri teknoloji ve bilimsel gelişmeler görülür.
 - Doğayla uyum içinde sürdürülebilir bir yaşam vardır.
- Bireysel hakların korunduğu ve siyasal katılımın sağlandığı bir sisteme sahiptir.
 - Düşünce, ifade ve hareket özgürlüğü vardır.
 - Toplum içinde yardımlaşma ve dayanışma yüksektir.

İstenilmeyen Ütopyaların Genel Özellikleri

- Baskıcı bir yönetim ile bireylerin yaşamları kontrol edilir.
- Sosyal adaletin olmadığı, derin eşitsizliklerin bulunduğu bir toplum görülür.
 - Maddi yetersizlikler ve kaynak kıtlığı vardır.
- İnsanları kontrol eden, sömüren veya tehdit eden teknolojiler hâkimdir.
- Toplumda egemen olan korku ve güvensizlik hâli nedeniyle insan ilişkileri bozulmuştur.
- Çevresel felaketlerin yanı sıra doğanın tahrip edildiği görülür.
 - Düşünce, ifade ve hareket özgürlüğü kısıtlanmıştır.

NOT

İlk ütopya, Platon tarafından yazılan “Devlet” adlı eserdir. Ancak ütopya kavramını ilk kez filozof ve siyasetçi olan Thomas More (Tamis Mor) kullanmıştır. T. More, içinde yaşadığı toplumun kusurlarını görerek daha ideal bir düzenin nasıl olabileceğine yönelik düşüncelerini “Ütopya” adlı eserinde açıklar.